

BOLYAI SZEMLE

2016/1. SZÁM

BOLYAI SZEMLE

A NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
KATONAI MŰSZAKI TUDOMÁNYÁGI FOLYÓIRATA

A szerkesztőbizottság elnöke:

Prof. dr. KOVÁCS LÁSZLÓ ezredes, PhD

A szerkesztőbizottság elnökhelyettese:

Prof. dr. HAIG ZSOLT ezredes, PhD

Szerkesztőség:

Dr. FEKETE KÁROLY alezredes, PhD – főszerkesztő

Prof. dr. BEREK LAJOS ny. ezredes

NÉMETH ARANKA közalkalmazott

Rovatvezetők:

Prof. dr. BEREK LAJOS ezredes, CSc (hadművészet, hadművészet-történet)

Dr. BEREK TAMÁS alezredes, PhD (ABV-védelem)

Dr. GYARMATI JÓZSEF alezredes, PhD (katonai gépészet és robotika)

Prof. dr. HORVÁTH ISTVÁN, CSc (természettudomány)

Dr. KISS SÁNDOR ny. ezredes, PhD (biztonságtechnika)

Dr. KOVÁCS ZOLTÁN alezredes, PhD (katonai műszaki)

Prof. dr. MUNK SÁNDOR ny. ezredes, DSc (védelmi elektronika, informatika és kommunikáció)

Dr. KAVAS LÁSZLÓ alezredes, PhD (repülő műszaki)

Dr. habil. HORVÁTH ATTILA alezredes, CSc (katonai logisztika)

Dr. JÁSZAY BÉLA ny. ezredes, PhD (védelemgazdaságtan)

Dr. KÁTAI-URBÁN LAJOS t. ezredes, PhD (katasztrófavédelem)

Dr. HORVÁTH CSABA alezredes, PhD (haditechnika-történet)

A borítón Prof. dr. Berek Lajos ny. ezredes, Mednyánszky László-díjas szobrászművész

Bolyai János, a hadmérnök című szobra látható

A lapban megjelenő írásokat lektoráltatjuk. A közlésre szánt tanulmányokat a bolyaiszemle@uni-nke.hu címre kérjük megküldeni magyar és angol címmel, valamint magyar és angol összefoglalóval ellátva.

Kiadja: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Hegyesi József ügyvezető igazgató

Tördelés: Tordas és Társa Kft.

ISSN 1416-1443

Tartalom

Hadművészet, hadművészet-történet:

HAJDU VERONIKA: A befolyásolás művészete mint a pszichológiai műveletek és a marketing eszköze	9
--	---

Katonai gépészet és robotika:

VÉG RÓBERT LÁSZLÓ: A Nemzeti Közlekedési Hatóság „B” és „C” kategóriás gépjárművezető képzésének műszakielőírás-változásai.....	21
TAR CSABA: Korszerű irányított páncéltörő rakéták (FGM-148 Javelin és Spike-LR)	33

Természettudomány:

HORVÁTH ISTVÁN: A gammacsillagászat kezdetei	40
FATALIN LÁSZLÓ: The Classical Representations of the Conceptual Hierarchies with Graphs.....	49

Biztonságtechnika:

SOLYMOSI JÁNOS: Vajon nyerünk-e a LO-TO-n a munkavédelemben?	60
VÉCSEY ALEXANDRA: Szervezeti biztonság – kit érdekel?!	70

Katonai műszaki:

KOVÁCS ZOLTÁN: Physical perimeter security of military facilities.....	79
--	----

Védelmi elektronika, informatika és kommunikáció:

BALOG KÁROLY: Digitális PMR-ek támadási és védelmi lehetőségei.....	90
---	----

Katasztrófavédelem:

TEKNŐS LÁSZLÓ – KÓRÓDI GYULA: A globális éghajlatváltozás biológiai kockázatainak elemzése, hatásainak vizsgálata a katasztrófavédelemre I.	115
VEDÓ ATTILA – KOMJÁTHY LÁSZLÓ: A Magyar Királyi Csendőrség tűzrendészeti feladatai 1881 és 1945 között.....	131

Katonai logisztika:

ESTÓK SÁNDOR: Le defi logistique du 21e siecle: Transformation de la logistique horizontale en verticale.....	142
---	-----

A magyar királyi csendőrség Magyarország vidéki közbiztonsága érdekében 1881-ben létrehozott, rendkívül hatásossága miatt nemzetközileg elismert, katonailag szervezett őrtestület volt. Szolgálatát tekintve a belügyminisztérium, míg tagjai személyes ügyeit tekintve a hadügyminisztérium hatáskörébe tartozott. A szervezet feladata volt működési területén a személy- és vagyonbiztonságot megővni, a békét és közrendet fenntartani, a törvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegését, a gondatlanságból vagy mulasztásból eredő veszélyeket és károkat megakadályozni, a megzavart rendet és békét helyreállítani, az elkövetőket az illetékes bíróságnak vagy hatóságnak átadni. Azonban a testület számos más tevékenységével is óvta a vidéki lakosságot, valamint a köz- és magánvagyonát. Ezek közül az eddig még fel nem dolgozott feladatkör a vidéki tűzrendészet ellátása és a tűzrendészeti szabályok betartásában betöltött szerepük. Ennek megértéséhez azonban szükséges annak ismerete is, hogy miként fejlődött a hazai tűzrendészeti szabályozás, milyen konkrét rendszabályok vonatkoztak a megelőzés, a tűzoltás, valamint a tűzvizsgálat végrehajtására ebben az időszakban.

Kulcsszavak: csendőrség, biztonság, tűz, tűzvédelem, vidék

Bevezetés

A Magyar Királyi Csendőrség Magyarország vidéki közbiztonsága érdekében 1881-ben létrehozott, rendkívüli hatásossága miatt nemzetközileg elismert, katonailag szervezett őrtestület volt. Szolgálatát tekintve a belügyminisztérium, míg tagjai személyes ügyeit tekintve a hadügyminisztérium hatáskörébe tartozott. [1]

A szervezet feladata volt működési területén a személy- és vagyonbiztonságot megővni, a békét és közrendet fenntartani, a törvények, rendeletek és szabályrendeletek megszegését, a gondatlanságból vagy mulasztásból eredő veszélyeket és károkat megakadályozni, a megzavart rendet és békét helyreállítani, az elkövetőket az illetékes bíróságnak vagy hatóságnak átadni. A Magyar Királyi Csendőrség 1881. évi felállításával létrejött a mindenkor kormányzattól függő, egységes közbiztonsági őrtestület, amely komoly eredményeket ért el a bűnmegelőzés és a bűnfelderítés területén, úgyhogy a 19. század utolsó

évtizedére a magyar vidék Nyugat-Európa legbiztonságosabbnak tartott térségeihez tartozott.

Azonban a testület számos más tevékenységével is óvta a vidéki lakosságot, valamint a köz- és magánvagyonot. Ezek közül az eddig még fel nem dolgozott feladatkör a vidéki tűzrendészet ellátása és a tűzrendészeti szabályok betartásában betöltött szerepük. Ennek megértéséhez azonban szükséges annak ismerete is, hogy miként fejlődött a hazai tűzrendészeti szabályozás, milyen konkrét rendszabályok vonatkoztak a megelőzés, a tűzoltás, valamint a tűzvízsgálat végrehajtására ebben az időszakban.

Tűzrendészeti szabályozás

A 18–19. században Magyarországon (Habsburg Birodalom, Magyar Királyság, Osztrák–Magyar Monarchia) helytartótanácsi és belügyminiszteri rendeletekkel kívánták szabályozni a tűzveszélyes tevékenységek csökkenését. Az 1723. évi II. dekrétumban a közigazgatás egyik megoldandó feladatául jelölték meg a tűzvédelmet. A következő jelentősebb jogszabály II. József tűzrendészeti pátense volt, ami meghatározta a szakterület felosztását és feladatait. [1] A tűzvédelmi ügyekkel megbízott helytartótanács 1834-ben ajánlotta a vármegyéknek egyik leiratában a lángok ellen védő különböző tűzoltó felszereléseket és eszközöket, köztük az azbesztruhát. [2] 1838-ban újabb tűzrendészeti intézkedések kerültek kiadásra, később belügyminiszteri rendelet szabályozta a tűzrendőrséget. A központi rendelkezések azonban nem érték el a kellő hatást, így a tűzvédelem kellően nem szilárdult meg. Újabb ígéretként 1868-ban a belügyminiszter kilátásba helyezte a tűzrendészet ügyének törvényi rendezését.

A törvényi szintű szabályozásban – annak ellenére, hogy nem született kifejezetten tűzvédelmi rendelkezés – más területeken két törvényben is találhatunk ilyen jellegű előírásokat. A mezei rendőrségről szóló 1840. évi IX. törvénycikkben a mezőgazdasági területek védelme mellett tűzvédelmi büntetőrendelkezések is megjelentek. Ezek értelmében, aki az erdőt vagy tarlót felgyújtja, büntetendő cselekményt követett el. A büntetést az okozott kár és a vétkesség alapján határozták meg. A másik tűzvédelmi jellegű rendelkezést a közmunkák szabályozásáról szóló 1844. évi IX. törvénycikkben találhatjuk. A törvény felsorolja a közmunkák végzésére kötelezetteket, a jobbágyokat, a zselléreket, a nemesi jószágokkal bíró nem nemeseket. Érdekessége, hogy a közmunkára nem kötelezett nemesek is – bizonyos esetekben – hófúvás, más elemi csapás, „tűzi veszély” elhárítása, árvízvédelmi munkák esetén kötelezhetők voltak közmunka végzésére.

A szabadságharcot követően természetesen a tűzoltás szervezésében is történtek változások. A céhes tűzoltóságok korszerűtlenségét sok településen felismerték, és külföldi tapasztalatok alapján megalakították saját tűzoltóságaikat, akiket kezdetben más egységekhez hasonlóan kezeltek. Egyes források szerint a pesti önkéntes tűzoltó egyesület már

1863-tól fennállt, de működését csak azzal a feltétellel engedélyezték, hogy a tűzvész színhelyén a tűzoltóparancsnok engedelmeskedni tartozik a városi rendőrfőnöknek vagy helyettesének. [3] A kiegyezést követően megindult gazdasági fejlődés a tűzvédelemben csak lassan érezte hatását. Az önkéntes tűzoltóságok megalakításának már nem volt akadálya, a tűzrendészet pedig a belügyminiszter hatáskörébe került. A további intézkedésekig a Pátens rendelkezései maradtak érvényben a tűz elleni védekezésben.

Megjelent a „tűzrendőrség” fogalma, amelyet később általánosan használtak a tűzvédelemben. A fogalom a későbbiekben átalakult, 1888-ban a tűzvédelem tárgyában kiadott rendelkezés [4] már a „tűzrendészeti kormányrendelet” elnevezést kapta. A rendelet a tűzrendészetet helyi feladatként fogalmazta meg, tehát az a községek és a városok feladata volt, így a helyi szabályzatokat nekik kellett megalkotni. Lényeges rendelkezés volt továbbá, hogy tűzvész esetében a telkén levő vizet a tűzoltástól senki nem vonhatta meg. Minden, legalább 50 házból álló község köteles volt a rendelet által meghatározott tűzoltószereket beszerezni és azokat biztos, e célra készült helyen jó állapotban tartani.

A tüzek okának kiderítésére is mind nagyobb hangsúlyt fektettek. A tűz oltását követő vizsgálatot a községi elöljáró, vagy ha rendőri erő is jelen volt, a tűzoltást vezető parancsnok azonnal köteles volt elvégezni a tanúk és szakértők közreműködésével. Vizsgálni kellett a tűz keletkezési okát és a személyi felelősséget. Ha valaki törvénybe ütköző cselekményt, mulasztást követett el, a jelentést azonnal az illetékes bírósághoz kellett megtenni. Az 1888. évi rendelet volt az első olyan jogszabály, amely említette a tűzrendészeti hatóságot, mint fogalmat, valamint kötelezővé tette a szakszerű tűzvizsgálatot és annak jegyzőkönyvezését. 1888-tól 1925-ig több mint 30 rendelet kiadására került sor a témában, míg a korábbi szabályozás kiegészítése, módosítása és végrehajtása tárgyában megszületett a 230.000/1925. BM számú új tűzrendészeti kormányrendelet. A tűzrendészeti törvény megalkotására csak 65 évnyi várakozás után, 1936-ban került sor. A törvény végrehajtására pedig kiadták a 180.000/1936. BM-rendeletet. Ezzel a szabályozás egységessé és átláthatóbbá vált. [5]

A csندőrség megelőző tűzrendészeti feladatai

A csندőr kötelessége volt minden veszélyes jelenségre felügyelni, baleseteknél és elemi csapásoknál segítséget nyújtani. Ebből következően a korabeli vélekedés szerint a csندőr kötelessége volt fellépni az események megelőzése érdekében is. [6] A csندőrség tűzrendészettel kapcsolatos szolgálati teendőit három csoportba sorolhatjuk:

- Megelőző tűzrendészet: a jogszabályokban és törvényhatósági szabályrendeletekben rögzített tűzvédelmi szabályok betartásának ellenőrzése.
- A már bekövetkezett tűz helyszínén a tűzoltás vezetése és a rend fenntartása.
- A tűz okának kinyomozása, a tűzvizsgálat.

1. kép: Tűzvédelmi ellenőrzés csépléskor (Forrás: Magyar Hírlap archív)

A megelőző tűzrendészet feladatait a járőr a napi szolgálata során teljesítette. Ez olyan szabályok betartatásának ellenőrzéséből állt, mint például betakarítás idején a takarmány házak közötti felhalmozása és a lakott területen történő cséplést tiltó rendelkezések, valamint a takarmány és a gabona szállítása, tárolása során a dohányzás és tűzgyújtás tilalma. [7] Ügyelniük kellett arra is, hogy minden háznál és csúrnél álljanak rendelkezésre olyan tűzoltó házieszközök (pl. létra, pemet, csáklya, vassvilla, szikracsapó, fejsze) és tűzoltásra használható víz, melyek meglétét a tulajdonostól keményen számon is kérték. A csendőrnek minden, a községben zajló folyamatot figyelemmel kellett kísérnie, mely alól a gyermekek játéka a gyufával vagy a világításra használt ásványolajak szállítása sem volt kivétel. Aratáskor a boglyákat a terület nagyságától függően 4, 15, és 30 méter széles tűzutakkal kellett elválasztani, a vasút melletti földeken pedig az aratást a vasúti pálya felől kellett kezdeni, és a terményt attól legalább 100 méternyi távolságban lehetett csak elhelyezni.

A csendőr tűzrendészeti ellenőrzése tehát a mindennapi élet tevékenységeire terjedt ki, amely a vármegyei szabályrendeletek betartatását éppúgy magában foglalta, mint a közhasználatú kutak épségét és használhatóságát. Aki ilyen kutat megrongált és a tűzvíz vételezésére alkalmatlanná tette, kihágást követett el. A gépi cséplést kiemelten veszélyes tevékenységnek tartották, így azt a legközelebbi háztól 100 méterre, a szomszéd kazaljától pedig legalább 15 méterre lehetett végezni. A cséplést csak levizsgáztatott gőzgéppel lehetett végezni kiképzett személyzet által, és erősebb szélben abba kellett hagyni.

A munkavégzés környékén tilos volt a dohányzás. [8] Ha a csendőr azt tapasztalta, hogy a cséplőgép mellett működésképtelen „kazalfecskendőt” tartottak és a munkások nem járnak el kellő gondossággal a tüzesetek megelőzése terén, azonnal a községi elöljáróság intézkedését kellett kérnie. A tulajdonost ez esetben a 44.200/1924 BM-rendelet értelmében kihágás miatt fel is jelentette.

A falu utcáin járőröző csendőrök éppúgy felhívták a figyelmet a fedetlen nyári konyhákban való tűzgyújtás tilalmára, mint a legalább havonta esedékes kéménytisztítás kötelezettségére. A gondatlanságból támadt tüzek megelőzése mellett az esetleges szándékos tüzekre is figyelmet fordítottak. A tüzesetek megelőzéshez és felderítéséhez kapcsolódó fontos feladatnak tartották, hogy a csendőr a lakossággal való kapcsolattartása, nyílt információgyűjtése során fordítson figyelmet az újonnan megkötött, nagyobb összegű biztosításokra is.

A csendőrijárőr feladatai a tűzoltás megszervezésében

A szakmai ajánlások szerint a csendőrnek a tűz helyszínén csak a rendet kellett fenntartani, nem az oltásban részt venni. Addig azonban, amíg a tűzoltóság megérkezett, vagy az arra hivatott hatósági személy részéről intézkedés nem történt, gondoskodnia kellett arról, hogy vezetése mellett a lakosság a tűz eloltásához lásson. A járőr az intézkedésre hivatott hatósági személyt és a tűzoltóságot mindenben támogatta, és arra is ügyelt, hogy a lakosság ezek rendelkezéseit teljesítse.

Tűz esetén, ha veszélyeztetett ház lakóinak kilakoltatására volt szükség, a csendőr köteles volt minden veszélyeztetett házba behatolni, a lakókat figyelmeztetni, a ház elhagyására felszólítani. Ekkor elsősorban a gyermekeket, betegeket vagy egyébként gyámoltalanokat kellett mentenie. A járőr elsődleges feladata az volt, hogy a rendet minden körülmények között fenntartsa. A vagyon mentését és megőrzését a tűz elmúlása után is folytatnia kellett.

A nyomozást minden esetben azonnal meg kellett kezdeni annak kiderítésére, hogy a tűz miként keletkezett, és azért terhel-e valakit büntetőjogi felelősség. Ha ilyen nem merült fel, csupán a közigazgatási hatóságnak kellett jelentést tenni. [9]

Aki a tűz oltása során nem engedelmeskedett a hatóság utasításainak, vagy a közveszély elhárításában nem működött közre személyesen vagy háza népének munkájával, szekereinek, hámos lovainak ideiglenes hatósági rendelkezésre bocsátásával, az kihágást követett el. Ugyanis a tűzrendészetről alkotott 1888. évi rendelet értelmében tűzvész idején a lakosság kötelezhető volt az oltás munkájában való részvételre. Ebből következett, hogy a hatóságoknak a közveszély elhárításával kapcsolatos felszólítását a lakosság köteles volt teljesíteni. A komoly ok nélkül ellenszegülőket a megfelelő figyelmeztetés után el kellett fogni, ha ezt a büntetendő cselekményt a csendőr figyelmeztetése ellenére is folytatta.

Az ilyen viselkedés nyilvános botránykeltésnek is tekinthető, így az elfogás jogalapja ez is lehetett. Akár sor került az ellenszegülő elfogására, akár nem, a csendőr kihágás miatt feljelentést tett.

Itt szükséges megemlíteni, hogy a korabeli szakirodalom a tűzrendészeti kihágásokat két csoportba sorolta:

1. a tűzvész kitörését vagy továbbterjedését gátló intézkedések megszegése, vagyis a megelőzés körében elkövethető kihágások.

2. a tűz oltására, a rendre és a biztonságra vonatkozó rendelkezések megsértése voltak. Mindkét jogsértés megállapításának előfeltétele volt olyan miniszteri rendelet, törvényhatósági szabályrendelet vagy eseti jelleggel kiadott hatósági intézkedés megléte, amely a polgárookra a fenti körben kötelezettségeket és tilalmakat írt elő. Ezek súlyos megszegése kihágást valósított meg, ha azonban a tűzrendőri szabályok megszegése miatt tűz keletkezett, a vétkessel szemben már a gondatlan tűzokozás miatt kellett eljárni. Mindezek megállapítására a tűzoltás során, valamint az azt követő tűzvizsgálat alkalmával is lehetőség volt.

Ugyan semmilyen előírásban nem szerepelt, hogy a csendőr az oltásban tevékenyen részt vegyen – főleg azért nem, mert a tűzvizsgálat feladatait már ekkor meg kellett kezdenie –, azonban a szükség néha úgy hozta, hogy a csendőr volt az egyetlen „szakképzett erő” az oltás kezdetekor. Számos esetben előfordult, hogy a mezei munkákhoz készenlétben tartott fecskendőket neki kellett működésbe hozni, hogy a munkások megkezdhesék az oltást. A tűzoltással kapcsolatos műszaki ismereteknek a járőr a napi szolgálatban is hasznát vette. Nem egy esetben neki kellett megítélnie, hogy egy adott tűzoltó eszköz működőképes-e. Az ezzel kapcsolatos gyakorlat megszerzése érdekében a csendőriskolákban nyaranta tűzoltó kiképzést szerveztek. Ez elsősorban a tűzoltás megszervezésére terjedt ki, de gyakorlati ismeretekkel is felruházta a próbacsendőröket. A tanfolyam vizsgával zárult, amely 1927-ben már a következő elemekből állhatott a vizsga helyszínének függvényében [10]:

1. iskolaszerelés kocsi- és mozdonyfecskendővel,
2. kocsi- és mozdonyfecskendő gyorsszerelés,
3. vízvezeték gyorsszerelés egy sugárra, tolólétrán az épület tetejére,
4. horoglétra iskolaszerelés I–III. emeletre,
5. támadási gyakorlat mászóházra,
6. mentési gyakorlat ugróponyván keresztül.

Később az ismeretek átadásának hatékonyságát azzal növelték, hogy a tűzoltók képzésbe történő bevonásán kívül a csendőriskolák oktató tisztjeit és segédoktató altisztjeit az évente megszervezett országos tűzoltó szaktanfolyamra is beiskolázták, ahol a polgári hallgatókkal együtt tanultak.

A tűzvizsgálat lefolytatása

A csendőrség tűzrendészeti feladatai közül a tűzvizsgálat volt az, amely a legnagyobb jelentőséggel bírt. Az itt jelentkező feladatokat egyrészt adminisztratív teendők, másrészt a vizsgálat gyakorlati lefolytatása tették ki. A tüzesetet a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatalnak az erre szolgáló űrlapon be kellett jelenteni. Ez a jelentés tartalmazta a vármegyét, járást, községet (várost), továbbá, hogy az mikor, kinek a telkén keletkezett. Ha a tűz valamely pusztán, majorban, erdőben, tanyán vagy valamely más, községen kívül fekvő területen történt, akkor azt a községet kellett megjelölni, amelyhez az tartozik.

Az illetékes hatóságnak azt is be kellett jelenteni, hogy milyen kárérték keletkezett, az biztosítva volt-e, milyen összegre, hol és milyen lejáratral. A tüzeseteknél a csendőr elsősorban azt vizsgálta tehát, hogy a Btk. 422–425. § szerinti gyújtogatás, vagy a 382. § szerinti biztosítási csalás megvalósult-e. Nem voltak ritkák az olyan esetek, amikor a tulajdonos idézte elő a tüzet saját otthonában, vagy a kereskedők egymás raktáraiban, üzlethelyiségeiben okoztak károkat. Számos esetben diákok gyújtották fel iskolájukat, de akadt példa arra is, hogy a falusi iskola tanítója volt a tűzokozó, aki ezzel akarta a tető felújítására kényszeríteni a községi előjáróságot.

A legenyhébb, gondatlanságból elkövetett felgyújtás esetén is a m. kir. járásbíróság volt illetékes, tehát a csendőr akkor is ide tette meg részletes nyomozati jelentését, ha senkit nem terhelt felelősség. A feljelentést tehát minden esetben megtették a bíróság felé, a főszolgabíró felé pedig jelentést tettek az esetről. Annak érdekében, hogy valóban megállapításra kerüljön az esetleges személyi felelősség, nyomozást kellett lefolytatni minden tüzesetnél. A közigazgatási hatóság ennek eredményétől függően állította ki a sértett számára az ún. „ártatlansági bizonyítványt”, amellyel biztosítójához fordulhatott. [11]

A tűzvizsgálat gyakorlati lefolytatására számos szakmai ajánlás létezett, amellyel a csendőrségi szaklapok rendszeresen foglalkoztak. A tüzesetek körülményeinek teljes körű tisztázása és a vizsgálati munka segítése érdekében egy 66 kérdésből álló segédlet került összeállításra, melyet először a Csendőrségi Lapokban tettek közzé.

A csendőrségi szakirodalom a tüzesetek okait a következők szerint kategorizálta [12]:

- öngyulladás vegyi folyamat eredményeként,
- öngyulladás rothadás vagy erjedés következményeként,
- gyulladás napsugárzás hatására,
- villámcsapás okozta tűz,
- világítószerkek gondatlan kezelése miatt keletkezett tűz,
- rövidzárlat vagy elektromos vezetékek túlterhelése,
- egyéb gondatlanság (pl. gyermekek játéka gyufával),
- robbanás,
- szándékos gyújtogatás.

A fenti lehetőségek mindegyikét vizsgálnia kellett az intézkedő járőrnek. Egy tüzeset helyszínén elsősorban a vizsgálatot végző csendőrtapasztalata és a minden részletre kiterjedő figyelme volt a siker kulcsa. A kor általános vélekedése szerint az a tüzeset, amit fél nap alatt nem lehet kideríteni, nagy valószínűséggel megoldatlan is marad. Ezt arra alapozták, hogy egy tűz után rendszerint olyan kevés értékelhető nyom maradt, hogy azok feldolgozására és a következtetések levonására ennyi idő is elég volt. A helyszínre érő járőrnek ajánlatos volt a báméskodó tömegben is megfordulni és az ott elhangzottakat megfigyelni. A szakirodalom szerint az itt felvetődő sejtések sokszor jó irányba terelhették a nyomozást. Ha azonban a szándékos gyújtogatás elkövetőjére a helyszínen nem derült fény, akkor azt később csak igen nehezen lehetett felfedni.

Fontos szakmai ajánlás volt, hogy a csendőrt minél hamarabb érjen a helyszínre és már az oltás során figyelje meg a helyszínt és annak környékét. Ekkor volt lehetősége az ott talált személyeket tanúként meghallgatni és tisztázni, ki ért először a helyszínre és mit látott. Tanúk hiányában a tűzoltókat kellett meghallgatni, hogy oltás közben mit tapasztaltak, hol mit oltottak el. Tisztázni kellett azt is, hogy a helyszínen oltás közben ki mit mozdított el. Az érdektelen, szemlélődő tanúk vallomásait hitelesebbnek tartották, mint a kárvallottakét, mert őket nem befolyásolták az érzelmeik és az ijedtség.

Már a helyszínen szándékos gyújtogatást kellett feltételezni akkor, ha a tulajdonos főbb értékeivel eltávozott, ha a tűoltószereket megsemmisítették, a kút vizét kimerítették, illetve a tűz egyszerre több helyiségben vagy olyan elzárt, nehezen megközelíthető helyen keletkezett, ahol egyébként éghető anyag nincs. A gyanút erősíthette, ha a tűzoltók más tűzhöz már kivonultak, vagy a gyorsan keletkező lángok hamar csillapodtak. Az önkezőség kizárása érdekében minden esetben tisztázni kellett, hogy a tulajdonosnak volt-e tartozása, mit tett a vagyonmentés érdekében, és hogyan viselkedett az oltás során. Külön figyelmet érdemelt a károsult feleségének magatartása és az, hogy a biztosítási összeg kifizetése körül milyen buzgalommal járt el. A házicselések és gyermekek kikérdezése is fontos volt annak szem előtt tartásával, hogy hozzátartozóira senki nem volt köteles terhelő vallomást tenni. A károsult haragosainak körét is fel kellett deríteni, de nem szabadott az érzelmeitől vezérelt tulajdonos indulataira hagyatkozni. Ha a gyújtogatással gyanúsítható személlyel szemben nem állt rendelkezésre elegendő bizonyíték, akkor hosszabb távon meg kellett figyelni, hátha elárulja magát.

A vizsgálathoz a csendőrt szakértőt is igénybe vehetett, aki tűzoltóparancsnok vagy vegyész-, építész-, gépészmérnök stb. lehetett. A házban lakók elmondása szintén nyomra vezethetett, őket arra vonatkozóan kellett meghallgatni, hogy az elmúlt napokban ki milyen tevékenységet végzett a házban (volt-e kéményseprés, vásároltak-e gyúlékony anyagot, mivel fűtöttek utoljára stb.). Ha lehet, tisztázni kellett milyen volt a szélirány és melyik napszakban, órában, a ház melyik részében keletkezett a tűz. Az oltás során érzett szagok és a füst színe szintén fontos lehetett.

Ha a tüzet elektromos berendezés okozhatta, más szakértőt (mérnököt, villanyszere-

lőt, mozigépészt) kellett igénybe venni, aki a rövidzárlat tényéről nyilatkozott. Az elektromos berendezések által okozott tüzeknél a vizsgálatot végző csendőr elégett vezetéket, megrongálódott szigetelést és az olvadó biztosíték helyére rögzített drótot vagy szeget keresett. Az ilyen tüzeknél a csendőr a biztosítéktáblát lefoglalta és szakértővel vizsgálta meg.

A tűz keletkezési helyének megállapítása érdekében először mindig a sértetlenül maradt helyiségeket kellett átvizsgálni, majd a többi helyiségben szisztematikusan a falakat, padlót, mennyezetet, bútorokat, a bútorok alatti területet, tűzhelyek környékét, a szoba elrendezését, a bútorok helyzetét, az ott tárolt tárgyakat kellett számba venni. A tapasztalatokat összevetni a tanúk és a tűzoltók elmondásaival és a ház körül talált nyomokkal.

Tisztázni kellett az öngyulladás lehetőségét is, különösen a mezőgazdasági épületek égése során. A széna öngyulladásának gyanúja esetén tanúkat kellett kutatni, akik a tűz keletkezésének körülményeit láthatták vagy hallhatták. A mezőgazdasági épület tetejét hirtelen, robbanásszerűen áttörő lángok észlelését az öngyulladás következményének tekintették. A helyszínen ilyenkor azt kellett megvizsgálni, hogy az átszakított tető cserepei merrefelé estek, és a tűz a szénarakás közepén vagy a szélén okozott nagyobb pusztítást. A helyszínre érkező csendőrnek ügyelnie kellett arra, hogy a tüzet oltók „bőséges vizet bocsássonak” a széna közepére, így az oltást követően a szénakazal megbontásával megállapítható volt, hogy valóban belülről terjedt-e a tűz. Ha a kazal megbontása után a vizsgálatot végző csendőr elszenesedett szénát talált hamu nélkül, akkor öngyulladásra kellett következtetnie. A hasonló tüzek megelőzésében is szerepe volt a csendőrijárőrnek, hiszen szolgálata során mezőgazdasági területeken haladt át, és észlelhette a veszélyes szénarakásokat. Ha azt tapasztalta, hogy valahol megsüllyedt tetejű, „kozmás” szagú kazal van, értesítenie kellett a tulajdonost.

Összefoglalás

Az eddig leírtakból logikusan következik, hogy a csendőrségnek eddig kevésbé ismert és publikált feladatköre komoly szakmai tapasztalatot, odafigyelést és a szakterület ismeretanyagának önképzés keretében történő elsajátítását igényelte az állománytól. A feladatrendszer komplexitása és illeszkedése a csendőrségi szervezet általános rendeltetéséhez azonban nyilvánvaló. Összességében tehát elmondható, hogy a Magyar Királyi Csendőrség fennállása során jelentős feladatokat hajtott végre a tűzrendészet területén és a tűzoltóságok általános megszervezéséig sok tekintetben elsőszámú letéteményese volt a vidéki területek tüzekkel szembeni védelmének.

A csendőrség állományának szakmai sokoldalúságára jellemző az is, hogy a Magyar Királyi Csendőrség azon őrsői, melyek területileg az országhatárok közelében feküdtek, minden időben bizonyos határvédő feladatokat is elláttak. Kötelességük volt pl. a határ-

vonat jogosulatlan átlépését, áruk, fegyverek, iratok átcsempészését, állami berendezések, határjelek megrongálását, kémkedést megakadályozni, és kapcsolatot fenntartani a határ-széli szolgálatot rendszeresen ellátó szervekkel.

Irodalomjegyzék

- [1] Parádi József: *A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtestület 1881–1945.* Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2012, 281. (HU-ISBN 978 963 08 4794 0); A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2. (HU-ISSN 2062-8447)
- [2] Komjáthy László, – Dr. Gál László: *Szakmatörténet.* eEgyetemi jegyzet. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014, 55.
- [3] Komjáthy László, – Dr. Gál László: *Szakmatörténet.* eEgyetemi jegyzet. Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2014, 43–45.
- [4] 53.888/1888. BM. A tűzrendészeti kormányrendelet kibocsátásáról, MRT, 22(1888), 1727–1741.
- [5] 1936. évi X. törvénycikk a tűzrendészet fejlesztéséről; A tűzrendészeti törvény végrehajtására kiadott 180.000/1936. BM számú rendelet MRT LXX. évf., 1936, 789–920; A m. kir. belügyminiszternek 230.000/1925. BM számú körrendelete a tűzrendészetről alkotott 53.888/1888. BM számú rendelet kiegészítése, módosítása és végrehajtása, MRT, 1925, LIX. évf., 249–259.
- [6] A tűzrendészet helyi rendészeti teendő, Szut 82. és 89. §.
- [7] A m. kir. belügyminisztériumnak 1869. évi június hó 17-én 3365. sz. alatt kelt körlevele a Magyar- és Erdélyország összes törvényhatóságaihoz; a tűzrendészeti szabályok kezelése iránt.
- [8] Toldy Árpád: A községi tűzrendészetről, *CSL*, 22(1932)/6, 168–170.
- [9] Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára, Pallas, Budapest, 1927, 387, 89. §, 512. pont. Tűzeset, vízáradás és elemi csapás esetén való eljárás, Szut. 312, 11–12. alpontja
- [10] *CSL*, 17(1927)/22–24, 730. Szerkesztőségi közlemények: A győri csendőriskola újoncainak tűzoltásban való kiképzése.
- [11] Bíró Kálmán: Mikor kell feljelentés helyett jelentést tenni? *CSL*, 1934/10, 290–293.
- [12] Posszert Jakab: Tűzesetek nyomozása I. rész., *CSL*, 20(1930)/14, 430–435.

Fire Protection Duties of the Royal Hungarian Gendarmerie between 1881 and 1945

VEDŐ ATTILA – KOMJÁTHY LÁSZLÓ

The Royal Hungarian Gendarmerie, which was founded in 1881 to ensure public safety in the countryside, was a militarily organised body with international recognition due to its exceptional effectiveness. As regards its services, it was subordinated to the Ministry of Interior but personnel-wise it belonged to the Ministry of Defence. The organisation was responsible for promoting safety of life and property in its area, maintaining peace and public order, preventing violation of laws and regulations, hazards and damages resulting from negligence or omission, restoring order and peace and handing over perpetrators to the competent court or the authorities. However, the body protected the rural population as well as the public and private properties in several other ways as well, including fire protection and enforcing its rules in the countryside,

which has not been studied yet. To grasp this area, it is necessary to be acquainted with the history of national fire legislation, the actual regulations on prevention, firefighting and fire inspection in that period.

Keywords: Gendarmerie, safety, fire, fire protection, countryside